JONAS JONASSON

ANALFABETKA

KTERÁ UMĚLA POČÍTAT

$$\frac{\partial}{\partial p}\left(F\left\{-\frac{p}{3}\nabla\cdot\mathbf{u}+\frac{1}{p^2}\frac{\partial p^2 D_{pp}}{\partial p}-\sum_k\frac{p}{t_{loss,k}(p)}\right\}\right)$$

$$+\frac{\partial^2}{\partial R^2}(F D_{RR})+\frac{\partial^2}{\partial Z^2}(F D_{ZZ})+\frac{\partial^2}{\partial p^2}(F D_{pp})$$

pantheon

Jonas Jonasson

Analfabetka, která uměla počítat

Jonas Jonasson

Analfabetka, která uměla počítat

Přeložila Luisa Robovská

PANTEON

Ze švédského originálu
Analfabeten som kunde räkna,
Piratförlaget, Stockholm 2013

Copyright © 2013 by Jonas Jonasson
First published by Piratförlaget, Sweden
Published by arrangement with Brandt New Agency, Spain
Copyright © 2014 by Panteon
Cover © 2013 by Eric Thunfors
Translation © Luisa Robovská 2014

Panteon, Staroměstské náměstí 89, 293 01 Mladá Boleslav
www.jonasson.cz | www.jonasjonasson.com | www.knihypanteon.cz
Přeložila: Luisa Robovská
Odpovědná redaktorka: Renáta Večerková
Návrh obálky: Eric Thunfors
Sazba: DTP Panteon
Tisk a vazba: CPI Moravia Books, Pohořelice
Printed in the Czech Republic.

ISBN 978-80-87697-17-7

Pravděpodobnost, že by se analfabetka narozená v šedesátých letech v jihoafrickém Sowetu jednoho dne ocitla v nákladním autě spolu se švédským králem a předsedou vlády, je jedna ku čtyřiceti pěti miliardám sedmi stům šedesáti šesti milionům dvěma stům dvanácti tisícům osmi stům deseti.

K tomuto výpočtu dospěla dotyčná analfabetka sama.

Část 1.

Rozdíl mezi hloupostí a genialitou spočívá v tom, že genialita má své meze.

Neznámý myslitel

KAPITOLA 1.

O dívce z chatrče a muži, jehož smrt jí umožnila dostat se ze slumu pryč

Vynašeči latrín v největším jihoafrickém slumu byli svým způsobem děti štěstěny. Měli totiž jak práci, tak střechu nad hlavou.

Statisticky vzato však neměli moc valné vyhlídky do budoucna. Většině z nich hrozila předčasná smrt v důsledku tuberkulózy, zápalu plic, průjmových onemocnění, přehnané konzumace alkoholu, předávkování léky nebo kombinací několika uvedených faktorů. Jen málokomu se poštěstilo dožít padesátky. Jedním z těch mála byl i šéf sowetského úřadu pro odvoz fekálií, byl už ale sedřený a neduživý. Užíval příliš mnoho léků proti bolesti, zapíjel je příliš mnoha litry piva a s obojím navíc začínal v příliš brzkou denní dobu. Nejspíš proto tak vztekle vyjel na zástupce hygienického odboru z johannesburského magistrátu.

Negra, který si moc vyskakoval, nebylo přece možné trpět, a tak se incident donesl až k předsedovi odboru, který hned následujícího dne při dopolední kávě kolegům oznámil, že je

na čase dotyčného analfabeta ze sektoru B propustit a najít za něj náhradu.

Jinak byla ona dopolední káva moc příjemná, neboť se podával dort na počest nového asistenta hygienického odboru. Asistent se jmenoval Piet du Toit, bylo mu pouhých třiadvacet a teprve nedávno dokončil studia.

A právě on dostal problém v Sowetu na starost. Tak už to na johannesburském magistrátu chodilo. S negramotnými podřízenými obvykle jednali služebně nejmladší zaměstnanci, snad proto, aby se prací, jak se říká, zocelili.

Zda byli všichni vynašeči latrín skutečně negramotní, nikdo nevěděl. O většině z nich se to zkrátka říkalo. Jisté bylo jen to, že nikdo z nich nechodil do školy, bydleli v plechových chatrčích a všichni měli zoufale dlouhé vedení.

Piet du Toit se před svou první návštěvou slumu cítil poněkud nesvůj. Jeho otec, obchodník s uměním, mu pro jistotu půjčil svého osobního strážce.

Jen co mladý asistent vstoupil do kanceláře úřadu pro odvoz fekálií, neubránil se stížnosti na zápach, který tam panoval. Vedoucí úřadu, jenž měl být propuštěn, ho uvítal vsedě za psacím stolem. Vedle něj stálo malé děvče, ještě dítě, které k asistentově údivu otevřelo ústa a odvětilo, že hovno má bohužel tu nelibou vlastnost, že smrdí.

Piet du Toit se na vteřinu zamyslel, jestli se nejedná o ironii, vzápětí to ovšem vyloučil a rozhodl se dívčinu poznámku ignorovat. Místo toho vedoucímu úřadu oznámil, že právě přišel o práci. A pokud do příštího týdne sežene tři uchazeče o právě uvolněné místo, bude mít nárok na stejný počet měsíčních platů.

„Můžu zas vynášet latríny, abych si vydělal aspoň pár randů?“ otázal se čerstvě propuštěný vedoucí úřadu.

„Ne," zavrtěl hlavou Piet du Toit.

O týden později byl asistent zpátky, opět s osobním strážcem v patách.

Propuštěný vedoucí ho opět uvítal vsedě a vedle něj stála stejná dívka jako posledně.

„Kde máte ty tři uchazeče?" zajímal se Piet du Toit.

Propuštěný šéf řekl, že dva kandidáti se bohužel nemohli dostavit. Jednomu předchozího večera někdo na ulici podřízl krk. A kde se zdržuje ten druhý, nedokázal blíže určit. Konstatoval jen, že příčinou nepřítomnosti by patrně mohla být recidiva.

Piet du Toit se raději nevyptával, jaký druh recidivy má jeho bývalý podřízený na mysli. Šlo mu jen o to, mít celou záležitost co nejdřív z krku.

„A co ten třetí?" zeptal se proto netrpělivě.

„Třetí stojí tady vedle mě. Už pár let mi tu s kdečím vypomáhá a musím uznat, že je to šikovná holka."

„Do hajzlu!" rozčílil se Piet du Toit. „Přece nemůžu do takové funkce jmenovat dvanáctileté dítě!"

„Je mi čtrnáct," ohradila se dívenka. „A mám devítiletou praxi."

Asistent du Toit s nakrčeným nosem nasál nevábný zápach a zmocnila se ho obava, aby mu nenačichl oblek.

„Už fetuješ?" zeptal se děvčete.

„Ne," zavrtěla hlavou.

„Jsi těhotná?"

„Ne."

Piet du Toit se na pár vteřin odmlčel. Neměl nejmenší chuť vracet se na tohle místo víckrát, než bylo nezbytně nutné.

„Jak se jmenuješ?" otázal se proto.

„Nombeko," představila se dívka.

„A dál?“

„Myslím, že Mayeki.“

Panebože, oni tu ani nevědí, jak se jmenujou.

„Tak dobře. Když mi slíbíš, že nebudeš pít ani fetovat, je to místo tvoje.“

„Slibuju.“

„Domluveno.“

Asistent se obrátil na propuštěného:

„Říkali jsme tři měsíční platy za tři uchazeče. Za jednoho uchazeče teda vychází plat jeden. Mínus jeden za to, že je to ještě dítě.“

„Je mi čtrnáct,“ ohradila se znovu dívka.

Piet du Toit se otočil na podpatku a s gorilou v patách bez pozdravu odkráčel.

Dívka, která se právě stala nadřízenou svého nadřízeného, bývalému nadřízenému poděkovala za pomoc a prohlásila, že ho s okamžitou platností přijímá zpět coby svou pravou ruku.

„A co asistent?“ namítl bývalý vedoucí.

„Změníme vám jméno. Negr jako negr. Vsadím se, že si toho ani nevšimne,“ pravila ta čtrnáctiletá dívka, která vypadala na dvanáct.

Novopečená vedoucí úřadu pro odvoz fekálií v sowetském sektoru B nikdy nechodila do školy. Za prvé měla její matka jiné životní priority a za druhé ji porodila ze všech zemí světa zrovna v Jihoafrické republice, navíc počátkem šedesátých let, kdy byla tamější politická reprezentace toho názoru, že děti jako Nombeko se zkrátka nepočítají. Tehdejší premiér proslul řečnickou otázkou, proč by měli černoši chodit do školy, když se stejně nehodí na nic jiného než na nošení dříví a vody.

V tom se ovšem spletl, jelikož Nombeko nenosila dříví ani vodu, nýbrž hovna. Nikdo koneckonců nepředpokládal, že by

se ta útlá dívenka v dospělosti setkávala s králi a prezidenty, stala se postrachem všech národů nebo jakkoli jinak ovlivnila světové dějiny.

To by ale nesměla být taková, jaká byla.

V první řadě velmi pracovitá. V pěti letech vynášela sudy stejně velké jako ona sama. Práce jí skýtala přesně takový výdělek, jakého bylo třeba, aby ji matka mohla každý den pověřit zakoupením láhve ředidla, kterou pokaždé přijala se slovy „děkuju, holčičko", načež odšroubovala zátku a jala se tišit nekonečnou bolest způsobenou vědomím, že sobě ani dceři nedokáže zajistit lepší budoucnost.

Nombečin otec byl své dceři naposledy nablízku dvacet minut poté, co oplodnil její matku.

Jak Nombeko rostla, postupně zvládla vynášet čím dál víc sudů a její výplata začala stačit na víc než jen láhev ředidla.

Její matka si proto brzy navykla doplňovat ředidlo léky a alkoholem. Dcera, která záhy pochopila, že už to tak dál nejde, matku varovala. Buď s tím ihned přestane, nebo ji to zabije.

Matka s pochopením pokývala hlavou.

Pohřeb měl hojnou účast. V Sowetu tou dobou žilo mnoho lidí, jejichž hlavní životní náplní byly dvě činnosti – pomalé zabíjení sebe samých a poslední loučení s těmi, jimž se to už podařilo.

Když matka zemřela, bylo Nombeko deset let. Na pomoc otce, jak jsme už naznačili, se spolehnout nemohla. Nejdřív zvažovala, že by začala tam, kde skončila matka, a vytvořila si chemickou ochranu před realitou. Po další výplatě se nakonec rozhodla, že si radši koupí něco k snědku. Potom, co utišila hlad, se kolem sebe rozhlédla a udiveně se otázala:

„Co tu vlastně dělám?"

Bylo jí jasné, že momentálně nemá jinou možnost. Na ji-

hoafrickém pracovním trhu nebyly negramotné desetileté děti zrovna nejžádanější skupinou uchazečů. Navíc v téhle části Soweta pracovní trh v podstatě neexistoval. Neexistovalo tu vlastně ani moc pracujících.

I ti nejchudší představitelé lidského druhu mají ale jisté tělesné potřeby, což dívce jménem Nombeko zajišťovalo alespoň minimální příjem, který si po smrti matky mohla nechávat pro sebe.

Aby jí čas strávený vláčením sudů rychleji ubíhal, začala je už v pěti letech počítat:

„Jeden, dva, tři, čtyři, pět…"

A aby ji to neomrzelo, začala si postupem času vytvářet čím dál obtížnější matematické úlohy:

„Patnáct sudů krát tři auta krát sedm nosičů plus jeden, který jen sedí a kouká, protože je namol… to máme… tři sta šestnáct."

Dokonce i Nombečina matka, která s výjimkou ředidla okolí příliš nevnímala, si všimla, že její ratolest umí sčítat a odečítat. Během posledního roku svého života této její dovednosti využívala pokaždé, když bylo třeba rozdělit zásilku léků nejrůznějších barev a účinků mezi obyvatele několika chatrčí. Láhev ředidla je prostě láhev ředidla, to nejsou žádné počty. Jenže rozdělit padesáti, sto, dvěstěpadesáti a pětisetmiligramové tablety mezi několik osob na základě jejich preferencí a platební schopnosti, to už vyžaduje jisté znalosti počtů.

A právě v nich Nombeko vynikala.

Jednou se kupříkladu nachomýtla u toho, když se její nadřízený mořil sepisováním měsíční zprávy o hmotnosti a objemu vyvezených fekálií.

„Devadesát pět krát devadesát dva," mrmlal vedoucí. „Kde mám sakra kalkulačku?"

„Osm tisíc sedm set čtyřicet," odpověděla bez zaváhání Nombeko.

„Radši mi pomoz najít tu kalkulačku, holčičko."

„Osm tisíc sedm set čtyřicet," opakovala dívka.

„Co to pořád žvaníš?"

„Devadesát pět krát devadesát dva je osm tisíc sedm set…"

„Jak to můžeš vědět?"

„To je přece jednoduché. Devadesát pět je sto bez pěti, devadesát dva zase sto bez osmi. Když se to prohodí a odečte, zbyde z obou osmdesát sedm. Pět krát osm je čtyřicet. Osmdesát sedm a čtyřicet, to máme osm tisíc sedm set čtyřicet."

„Jak jsi na to přišla?" vyvalil na ni oči vedoucí.

„Nevím," pokrčila rameny Nombeko. „Ale měli bychom se vrátit k práci, ne?"

Toho dne byla povýšena na asistentku vedoucího.

Analfabetku, která uměla počítat, čím dál tím víc frustrovalo, že nerozumí vyhláškám shora, jež se kupily na psacím stole jejího nadřízeného. Jemu ostatně písmena taky činila obtíže. S vypětím všech sil se prokousával každým řádkem v afrikánštině a zároveň listoval anglickým slovníkem, aby tu změť nepochopitelných znaků aspoň částečně převedl do jemu srozumitelného jazyka.

„Co nám zase chtějí?" zajímala se čas od času Nombeko.

„Máme asi víc plnit ty podělaný pytle," odvětil šéf. „Aspoň myslím. Nebo chtěj zrušit část hajzlů? Je to trochu nejasný."

Vedoucí si povzdychl a jeho asistentka také, jelikož mu nemohla být nijak nápomocná.

Jednoho dne se na Nombeko usmálo štěstí a ve sprše u šaten pro zaměstnance si na ni začal dovolovat nějaký slizký dědek. Na nic moc se ale nezmohl, poněvadž ho Nombeko rázem přivedla na jiné myšlenky. Vrazila mu totiž do stehna nůžky.

Den na to si ho našla na druhém konci řady latrín. Seděl s ovázaným stehnem na rybářské stoličce před svou zeleně

natřenou plechovou chatrčí. Na klíně měl položenou… Nombeko nevěřila vlastním očím… knihu.

„Co tu do prdele chceš?“ zeptal se.

„Myslím, že jsem si včera ve vašem stehně zapomněla nůžky.“

„Ty jsem vyhodil,“ odvětil dědek.

„V tom případě mi jedny dlužíte,“ nenechala se odbýt Nombeko a dodala: „Jak to, že umíte číst?“

Dotyčný slizký dědek byl napůl bezzubý a jmenoval se Thabo. Stehno ho pálilo jako čert a neměl nejmenší chuť se s tou nedůtklivou holkou vybavovat.

Na druhou stranu to bylo poprvé, co někdo v Sowetu projevil zájem o jeho knihy. Protože jich měl plnou chatrč, říkalo se mu Bláznivý Thabo. Tahle holka ale – na rozdíl od ostatních – použila spíš závistivý než posměšný tón. Toho by se dalo využít, pomyslel si.

„Kdybys byla povolnější, třeba by ti to strejček Thabo prozradil. A možná by tě dokonce naučil číst. Jenže to bys nesměla bejt tak vzteklá.“

Nombeko ani ve snu nenapadlo, že by mohla být byť jen krapet povolnější než předchozího dne ve sprše, a odvětila, že naštěstí vlastní ještě jedny nůžky a že by si je raději ponechala, než aby je musela strýčku Thabovi zapíchnout do druhého stehna. Ale bude-li se propříště strýček Thabo chovat slušně – a naučí ji číst – nemuselo by jeho druhé stehno přijít k úhoně.

Thabo nevěřil vlastním uším. Zdá se mu to, nebo mu ta drzá holka vyhrožuje?

❖ ❖ ❖

Navenek to znát nebylo, ale Thabo byl zámožný muž. Na-

rodil se pod plachtou v přístavu Port Elizabeth ve Východním Kapsku. Když mu bylo šest let, policie mu sebrala matku a už mu ji nikdy nevrátila. Otec usoudil, že syn je dost starý na to, aby se o sebe postaral sám, ačkoli to ve svých třiadvaceti letech sám neuměl.

Rady do života omezil na větu „dávej na sebe pozor, synku," poplácal hocha po rameni a vydal se do města Durban, kde se nechal zastřelit při diletantsky naplánovaném přepadení banky.

Thabo žil z toho, co kde šlohnul, a byl na nejlepší cestě skončit po vzoru rodičů buď v kriminále, nebo s prostřelenou hlavou. Ve slumu v té době bydlel také jeden španělský námořník, kuchař a básník v jedné osobě, kterého kdysi dvanáct opilých mariňáků hodilo přes palubu, jelikož se nespokojili se sonety k obědu.

Španěl doplaval na pevninu, zabydlel se v prázdné chatrči a od toho dne žil jen pro vlastní i cizí básně. Časem mu začal vypovídat službu zrak, a tak výměnou za suchý chleba naučil číst malého Thaba, aby mohl bývalému námořníkovi nahlas předčítat. Kromě slepoty potkala starce i senilita a nakonec snídal, obědval i večeřel výhradně verše Pabla Nerudy.

Ukázalo se, že námořníci měli pravdu a že jenom poezie k životu opravdu nestačí. Po Španělově smrti se Thabo ujal jeho knih. Nikdo jiný o ně stejně nestál. To, že uměl číst, mu pomáhalo při hledání nejrůznější příležitostné práce v přístavu. Protloukal se životem a po večerech četl básně i prózu, a především cestopisy. V šestnácti letech si poprvé všiml, že existuje opačné pohlaví, a o dva roky později si opačné pohlaví všimlo i jeho. V osmnácti letech totiž přišel na zázračný recept, jemuž neodolalo žádné dívčí srdce. Z jedné třetiny ho tvořil neodolatelný úsměv, z druhé třetiny to byly smyšlené historky o tom, co všechno zažil na cestách křížem krážem Afrikou, které ovšem zatím podnikl pouze ve svých představách. Poslední třetinu

tvořily prachsprosté lži o nesmrtelnosti jeho lásky k dotyčným dámám.

Skutečný úspěch se dostavil teprve poté, co k úsměvu, bludům a lžím přidal navíc i verše. Mezi zděděnými knihami totiž objevil Španělův překlad sbírky Pabla Nerudy *Dvacet básní o lásce a jedna píseň ze zoufalství*. *Píseň ze zoufalství* Thabo vytrhl a zahodil, zato dvacet básní o lásce vyzkoušel na dvaceti mladých ženách ze sousedství a devatenáctkrát poznal prchavou lásku. Pravděpodobně by se mu to poštěstilo i po dvacáté, kdyby ten idiot Pablo jednu z básní nezakončil veršem *Již ji nemiluji, přísahám*, čehož si ale Thabo všiml, až když bylo pozdě.

O pár let později celý přístav věděl, oč Thabovi jde, a jeho šance na další literární úspěchy se rapidně snížily. Nepomáhaly ani čím dál větší lži, a to lhal víc, než král Leopold II., jenž svého času tvrdil, že se domorodcům v Belgickém Kongu daří výtečně, a přitom všem, kteří odmítali zadarmo otročit, nechával bez milosti useknout ruce a nohy.

A stejně jako belgického krále, jenž nejprve přišel o svou kolonii a následně promrhal veškeré jmění kvůli své oblíbené milence francouzsko-rumunského původu, i Thaba nakonec stihl trest. Nejdřív však opustil Port Elizabeth, vydal se na sever a ocitl se v Basutsku. O basutských ženách se tradovalo, že jsou pěkně vyvinuté. To Thabovi vyhovovalo natolik, že v zemi zůstal několik let. Jen tu a tam, pokud to okolnosti vyžadovaly, změnil vesnici. Díky znalosti čtení a psaní si práci vždycky našel a dotáhl to dokonce až na vrchního vyjednavače evropských misionářů usilujících o spásu místních pohanů. Náčelník Basutů, Jeho veličenstvo Seeiso, nespatřoval v christianizaci svého lidu žádnou výhodu, nicméně pokládal za nutné chránit jejich zemi před okolními kmeny. Když mu proto misionáři na Thabovu radu nabídli zbraně výměnou za právo rozdávat místním pohanům bible, náčelník okamžitě souhlasil.

Tak se do země nahrnuli kněží a diákoni odhodlaní spasit místní lid. Na pomoc si přivezli bible, samopaly a tu a tam nějakou nášlapnou minu.

Zbraně sloužily k hájení hranic před nepřítelem a bible většinou na otop. Zimy v horách bývaly chladné a místní stejně neuměli číst. Když to misionářům nakonec došlo, změnili strategii a začali místo rozdávání biblí stavět kostely a kázat evangelium.

Thabo několikrát působil jako ministrant, a tak si vypracoval osobitý styl přikládání rukou, který prováděl v tajnosti na vyvolených členkách farnosti.

V milostném životě se mu nezadařilo pouze jednou. V jedné horské vísce přišli na to, že Thabo, jakožto jediný mužský člen kostelního sboru, nasliboval věrnost až za hrob nejméně pěti z devíti děvčat ve sboru. Anglický pastor choval podezření už delší dobu, Thabo totiž neuměl vůbec zpívat. Kontaktoval otce oněch pěti děvčat, kteří rozhodli, že podezřelý bude vyslýchán tradičním způsobem. Za úplňku ho posadí s holou zadnicí do mraveniště a probodnou oštěpy z pěti různých stran.

Při čekání na úplněk zamkli vesničané Thaba do hliněné chatrče, kterou pastor osobně bedlivě střežil, ovšem jen do té doby, než dostal úžeh a vydal se k řece požehnat hrochovi. Opatrně položil tlustokožci ruku na čumák a radostně mu oznámil, že Ježíš je připraven. Dál se nedostal, jelikož hroch otevřel tlamu a překousl ho vejpůl.

Thabo nelenil a zmizení pastora a dozorce v jedné osobě hbitě využil. S pomocí Pabla Nerudy se mu podařilo přesvědčit narychlo přidělenou dozorkyni, aby mu odemkla.

„A co my dva?“ volala za ním dozorkyně, zatímco pelášil savanou, co mu nohy stačily.

„Již tě nemiluji, přísahám!“ zavolal Thabo přes rameno.

❖

Někdo by si mohl myslet, že nad ním Bůh držel ochrannou ruku. Během svého dvacetikilometrového nočního běhu do hlavního města Maseru nenarazil ani na jednoho lva, geparda či nosorožce ani na jinou dravou zvěř. V Maseru se ihned hlásil o práci u náčelníka Seeisa, který si na něj dobře pamatoval a přijal ho zpátky do služby. Náčelník totiž právě vyjednával s Brity o nezávislosti, nicméně úspěch se dostavil teprve poté, co se do věci vložil Thabo a pohrozil těm nadutcům, že jestli neustoupí, obrátí se Basutsko s žádostí o pomoc na Josepha Mobutua z Kongo-Kinshasy.

Britům zatrnulo. Myslel snad toho Josepha Mobutua, který právě hrdě vytroubil do světa, že uvažuje o svém přejmenování na *Mocného válečníka kráčejícího díky své vytrvalosti a nezkrotné vůli od vítězství k vítězství, zanechávajícího za sebou spáleniště?*

„Přesně toho," přitakal Thabo. „Je to můj dobrej přítel. Říkám mu Joe, je to kratší."

Britská delegace požádala o pauzu na soukromou poradu, během níž dospěla k závěru, že oblast potřebuje klid, a ne jakéhosi všemocného válečníka, který si zvolil tak absurdní jméno. Britové se vrátili k vyjednávacímu stolu s těmito slovy:

„Tak si tu zemi teda nechte!"

A z Basutska se stalo Lesotho, z náčelníka Seeisa král Mošeše II. a z Thaba králův oblíbenec. Zacházelo se s ním jako se členem rodiny a na důkaz vděku obdržel darem měšec nevybroušených diamantů nesmírné hodnoty pocházejících z největšího lesothského dolu.

Jednoho dne se po Thabovi slehla zem. Než král zjistil, že jeho mladší sestra, křehká princezna Maseeiso, kterou střežil jako oko v hlavě, je těhotná, měl Thabo čtyřiadvacetihodinový náskok.

❖

Špinavý a napůl bezzubý černoch v Jižní Africe v šedesátých letech neměl nejmenší šanci zapadnout do světa bělochů. Proto si to Thabo po onom nešťastném incidentu v bývalém Basutsku namířil do Soweta. Ještě předtím zašel k nejbližšímu klenotníkovi a prodal mu nejmenší diamant ze své sbírky.

V Sowetu zabral vybydlenou chatrč v sektoru B, boty si vycpal bankovkami, zhruba polovinu diamantů zahrabal do udusané hlíny v podlaze a zbytkem si zaplnil díry po vypadaných zubech.

Než se znovu pustil do víru milostných dobrodružství, natřel svůj nový příbytek sytě zelenou barvou a na hliněnou podlahu položil linoleum. To na dámy jistě udělá dojem.

Svůdnickou činnost provozoval ve všech sektorech Soweta, jen po nějaké době začal raději vynechávat sektor B, aby v mezičase mezi jednotlivými avantýrami mohl v klidu a nikým nerušen vysedávat před chatrčí a věnovat se četbě. Kromě četby a svádění si dvakrát do roka krátil čas cestami křížem krážem Afrikou, na kterých sbíral životní zkušenosti a nové knihy.

Přestože byl v podstatě finančně nezávislý, vždycky se nakonec vrátil do své chatrče. Částečně taky proto, že se polovina jeho jmění stále ukrývala třicet centimetrů pod linoleem. Na to, aby se mu všechen majetek schoval v dásních, mu zbývalo ještě příliš mnoho zubů.

Trvalo několik let, než se obyvatelé slumu začali podivovat, kde ten blázen s knihami bere peníze na živobytí a cestování. Aby zbytečně nezavdával příčinu k pomluvám, rozhodl se Thabo, že začne pracovat, a využil první příležitosti, která se mu namanula. Začal vynášet latríny. Šlo jen o pár hodin týdně, a tak mu práce vyhovovala.

Thabovi kolegové byli vesměs mladí alkoholici bez budoucnosti a také děti, mezi nimiž bylo i ono třináctileté děvče, které

mu vrazilo do stehna nůžky jenom proto, že si ve sprše náhodou spletl dveře. Což nebyla tak úplně pravda. Nespletl se ve dveřích, nýbrž v té holce. Byla moc mladá a na Thabův vkus moc plochá.

Bodnutí nůžkami pekelně bolelo. A teď tu najednou stála před jeho chatrčí a dožadovala se, aby ji naučil číst.

„Moc rád bych ti pomoh, ale zrovna zejtra se chystám na cesty," prohlásil Thabo a pomyslel si, že fakt bude nejlepší, když ten momentální výmysl promění ve skutečnost a rychle někam vypadne.

„Na cesty?" opakovala se zájmem Nombeko, která za třináct let svého života nevytáhla paty ze Soweta. „A kam?"

„Na sever," odvětil Thabo. „A pak se uvidí."

Zatímco byl Thabo na cestách, Nombeko o rok zestárla a byla povýšena. Jako vedoucí úřadu pro odvoz fekálií učinila řadu přelomových opatření. Tak například sektor B rozdělila na oblasti podle počtu obyvatel místo podle rozlohy, jak tomu bylo doposud, což velmi zefektivnilo rozmístění latrín.

„Zlepšení o třicet procent," pochválil ji její nadřízený.

„Třicet celých dva," opravila ho Nombeko.

Jelikož poptávka vytváří nabídku a naopak, přebývaly v rozpočtu finance na čtyři nová sanitární zařízení. Dívka se na svých čtrnáct let navzdory tomu, s kým dennodenně přicházela do styku, uměla skvěle vyjadřovat. (Každý, kdo někdy vedl konverzaci se sowetským vynašečem latrín, může potvrdit, že polovina slov je nepublikovatelná a druhá přímo nemyslitelná.) Nombečiny vyjadřovací schopnosti byly zčásti vrozené, zčásti za ně vděčila rádiu stojícímu v rohu kanceláře, které si už jako malá holka, jakmile na něj dosáhla, zvykla zapínat. Poslouchala

zásadně stanice s mluveným slovem a zaujatě vstřebávala nejen obsah, ale i formu sdělení.

Díky pořadu *Afrika zvenčí* si poprvé v životě uvědomila, že existuje i jiný svět než Soweto. Nebylo jisté, jestli je hezčí nebo slibnější, hlavní bylo, že je jiný.

Nombeko se zájmem sledovala osamostatňování Angoly. Politická strana PLUA se sloučila se stranou PCA a společně vytvořily stranu MPLA. Díky její spolupráci s FNLA a UNITA začala portugalská vláda litovat, že tenhle kout Afriky vůbec kdy někdo objevil. Během čtyř století nadvlády v Angole se zde Portugalsku mimochodem nepodařilo založit jedinou univerzitu.

Analfabetce Nombeko nebylo zcela jasné, jaká kombinace písmen se o co zasloužila, nicméně výsledkem byla změna, což bylo Nombečino druhé nejoblíbenější slovo, hned po slově jídlo.

Jednou se náhodou před svými kolegy zmínila, že změna by možná mohla být i něco pro ně. Ti ale řeči o politice nesli dost nelibě. Copak nestačí, že musejí celý den nosit sračky? Musejí je ještě k tomu poslouchat?

Coby vedoucí úřadu pro odvoz fekálií musela Nombeko jednat nejen se svými podřízenými, nýbrž i se svým nadřízeným z hygienického odboru johannesburského magistrátu Pietem du Toit. Hned při první návštěvě po Nombečině jmenování do funkce jí dotyčný neopomněl sdělit, že jim magistrát kvůli omezenému rozpočtu místo slíbených čtyř nových sanitárních zařízení přidělí pouze jedno.

Nombeko se mu pomstila po svém:

„Pěkně jedno po druhém, pane asistente. Nejprve jsem se vás chtěla zeptat, jaký máte názor na vývoj v Tanzanii. Nemáte dojem, že socialistický experiment Julia Nyerereho brzy zkolabuje?

„V Tanzanii?“ opakoval překvapeně Piet du Toit.

„Ano. Chybí jim téměř milion tun obilí. Vůbec netuším, co by si počali nebýt Mezinárodního měnového fondu. Nebo podle vás Mezinárodní měnový fond také představuje určitý problém?“ zeptala se představitele vládnoucí třídy s vysokoškolským diplomem, jenž neměl o politické situaci v Tanzanii ani ponětí, čtrnáctiletá holka, která nikdy nechodila do školy a nevytáhla paty ani ze Soweta. Asistent, jenž byl od přírody bledý, zbledl jako křída.

Čtrnáctileté analfabetce, která uměla počítat, to nestačilo a pokračovala:

„Ale vraťme se k těm sanitárním zařízením. Můžete mi prosím vysvětlit, proč jste tady ty cílové částky navzájem vynásobil?“

Jak ji v tu chvíli Piet du Toit nenáviděl!

Nenáviděl všechny negry, ale ji obzvlášť.

Pár měsíců na to se ze svých cest vrátil Thabo. První zprávou, kterou se po svém návratu dozvěděl, bylo, že se ta holka s nůžkami stala jeho nadřízenou. A že už to není tak úplně dítě. Začínala mít poněkud ženštější tvary. V napůl bezzubém muži se rozhořel vnitřní boj mezi důvěrou ve svůj děravý úsměv, vypravěčské nadání a Pabla Nerudu na jedné straně a vztahem podřízeného k nadřízené a vzpomínkou na nůžky zabodnuté ve stehně na straně druhé.

Nakonec se rozhodl pro pozvolnou přípravu půdy.

„Ještě pořád se chceš naučit číst?“ zeptal se.

„To se ví!“ zajásala Nombeko. „A začneme hned dneska. Večer k tobě přijdeme. Já a nůžky!“

Thabo se coby učitel kupodivu vcelku osvědčil. A Nombeko byla zase učenlivá žákyně. Třetí den dokázala do bahna před chatrčí napsat klackem celou abecedu a pátý den uměla načmárat pár jednoduchých slov. Nejdřív dělala spoustu chyb, ale už po pár měsících začala správná písmena získávat převahu nad těmi chybnými.

Během přestávek mezi jednotlivými lekcemi jí Thabo barvitě líčil své zážitky z cest. Nombeko se okamžitě dovtípila, že jeho historky se nejméně ze dvou dílů zakládají na výmyslech a maximálně z jednoho na pravdě. V zásadě jí to nijak nevadilo. Její život byl beztak natolik ubohý, že se bez další mizérie klidně obešla.

Naposledy zavítal Thabo do Etiopie, aby sesadil z trůnu Jeho císařskou Výsost, Vítězného lva z kmene Judova, Krále králů, Vyvolence Božího.

„Haile Selassieho," doplnila ho Nombeko.

Thabo její poznámku přešel bez povšimnutí. Odjakživa radši mluvil, než poslouchal. Historka o císaři, jehož původní jméno znělo Ras Tefari a jenž dal vzniknout náboženskému směru rastafariánství, které se mimo jiné rozšířilo až do Východní Indie, byla natolik pikantní, že si ji Thabo schoval na den, kdy se konečně odhodlal k činu.

Zakladatel rastafariánství byl tedy sesazen z trůnu a jeho vyznavači dál kouřili po celém světě trávu a nechápali, jak mohl jejich milovaný mesiáš, inkarnace boha Jahva, takhle skončit. Kdo to kdy slyšel, aby byl Bůh sesazen z trůnu?

Nombeko se raději nevyptávala na politické pozadí líčeného dramatu. Byla si téměř jistá, že o něm Thabo nemá nejmenší ponětí, a přílišné množství otázek by zbytečně kazilo zábavu.

„Vyprávěj mi ještě něco!" pobídla raději svého učitele.

Thabo se v duchu zaradoval, že se situace vyvíjí podle jeho představ. (Člověk se někdy šeredně plete!) Plný odhodlání

přistoupil o krok blíž a přidal další pikantní historku o tom, jak se cestou domů z Etiopie zastavil v Kinshase, kde pomohl Muhammadovi Alimu před takzvaným *Rachotem v džungli* – tedy před legendárním zápasem s nepřemožitelným Georgem Foremanem.

„To je tak zajímavé," zasnila se Nombeko a vlastně to byla docela pravda. Thabo byl skutečně skvělý vypravěč.

Thabo jí věnoval tak zářivý úsměv, až se mu mezi zbylými zuby podivně zalesklo.

„O pomoc mě vlastně původně požádal Foreman, ale já chtěl udělat dobrý skutek…" pokračoval Thabo a skončil až tím, jak byl Foreman v osmém kole knockoutován a Ali děkoval svému nejlepšímu příteli za neocenitelnou pomoc. Mimochodem, Aliho manželka byla krasavice.

„Aliho manželka?" opakovala Nombeko. „Nechceš snad říct, že…"

Thabo se zasmál, až mu zachrastily zuby. Ihned zase zvážněl a přistoupil ke své žákyni ještě blíž.

„Jsi krásná, Nombeko," zalichotil jí. „Mnohem krásnější než Aliho žena. Co kdybysme to spolu dali dohromady? Mohli bysme se někam odstěhovat, co říkáš? Jen ty a já."

S těmi troufalými slovy jí položil ruku kolem ramen.

Při slově *odstěhovat* Nombeko ožila. Odstěhovala by se kamkoli a neváhala by ani minutu. Ale ne s tímhle slizkým dědkem. Usoudila proto, že dnešní vyučování skončilo, vrazila Thabovi nůžky do stehna (tentokrát druhého než posledně) a odebrala se do své chatrče.

Příštího dne byla zpátky, aby svému podřízenému vyhubovala, že se bez omluvy nedostavil do práce.

Thabo odvětil, že ho příliš bolí stehna, obzvlášť jedno, a že slečna vedoucí bude jistě vědět, z čeho.

To Nombeko samozřejmě věděla, nicméně toho chlípného dědka varovala, že pokud se napříště nebude chovat slušně, mohl by přijít k ještě větší újmě. V tom případě by mu nůžky nevrazila ani do levého ani do pravého stehna, nýbrž do nejmenovaných partií mezi nimi.

„Kromě toho jsem viděla i slyšela, co máš v té své odporné hubě. Jestli si na mě nedáš dobrý pozor, tak ti slibuju, že to roztroubím každému, koho potkám."

Thabovi zatrnulo. Moc dobře věděl, že kdyby se o jeho bohatství dozvěděli sousedi, stihl by ho rychlý konec.

„Tak co po mně teda chceš?" zeptal se opatrně.

„Abych sem k tobě mohla chodit a dál louskat tvoje knížky. Pokud možno bez nůžek," odvětila Nombeko. „Nůžky jsou pro člověka, který má plnou pusu zubů, drahá legrace."

„Nemůžeš mě nechat na pokoji?" žadonil Thabo. „Když mě přestaneš otravovat, dám ti jeden diamant."

S úplatky měl sice bohaté zkušenosti, tentokrát ovšem nepochodil. Nombeko prohlásila, že o cizí majetek nestojí.

Teprve později a na opačné straně zeměkoule se mělo ukázat, že to zdaleka není tak jednoduché.

Thabův život paradoxně ukončily dvě ženy. Pocházely z Portugalské východní Afriky, kde se živily zabíjením a okrádáním bílých farmářů. Obchody jim šly dobře jen do té doby, než skončila občanská válka.

Po vyhlášení nezávislosti a přejmenování země na Mosambik dostali všichni bílí farmáři, kteří v tom koutě Afriky ještě zbyli, osmačtyřicet hodin na opuštění země. Dotyčným lupičkám proto nezbylo nic jiného, než přeorientovat své podnikání na zámožné černochy, což se příliš neosvědčilo, neboť tak-